

แนวทางการจัดการภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
The Disaster Management Guidelines for Coastal Communities around
Bandon Bay at Surat Thani Province, Thailand

นรา พงษ์พานิช*

Nara Phongphanich

Received : December 12, 2021

Revised : March 25, 2022

Accepted : May 24, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาภัยพิบัติ เพื่อประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติ และเพื่อจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติ ของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนชายฝั่ง จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านปากน้ำท่ากระเจา บ้านปากน้ำท่าม่วง บ้านหาดสมิธร บ้านพอด บ้านปากดอนสัก และบ้านนางกำ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และตัวแทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น และมีขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบบโควตาชุมชนละ 50 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 300 คน เครื่องมือวิจัย คือ แผนที่ชุมชน เส้นแบ่งเวลา ปฏิทินชุมชน แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่าสามารถศึกษาสภาพปัญหาภัยพิบัติและประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติ พร้อมจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย “แนวทางการจัดการภัยพิบัติ” จำนวน 3 แนวทาง “โครงการพัฒนา” จำนวน 5 โครงการ และ “กิจกรรมการพัฒนา” จำนวน 37 กิจกรรม ซึ่งนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ คือ ใช้เป็นกรอบและทิศทางการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน และเกิดการสร้างนักวิจัยชุมชน จำนวน 70 คน เพื่อเป็นกลไกเชิงพื้นที่ในการขับเคลื่อนผลการวิจัยสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการภัยพิบัติ / ผังแม่บทชุมชน / ชุมชนชายฝั่ง / อ่าวบ้านดอน / สุราษฎร์ธานี

*อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Lecturer of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Surat Thani Rajabhat University

e-mail: pnarascap@gmail.com

ABSTRACT

The objective of this research were to study the disaster situation; to assess the impact of the disaster; and to create a community master plan and disaster management plan of coastal communities around Bandon Bay at Surat Thani Province, under the participation of people in all 6 coastal communities, located Surat Thani Province. The 6 coastal communities consist of Ban Pak Nam Tha Kra Jai, Ban Pak Nam Tha Muang, Ban Had Sombun, Ban Pod, Ban Pak Don Sak, and Ban Nang Kam, Surat Thani Province and representatives from relevant sectors in the study area. The sample group is the people who lived in the coastal communities of all 6 communities by using random sampling without probability. The sample size is determined using the quota method of 50 people per community, totaling 300 people. Data collection using the study tools were community map, time line, community calendar, community health impact assessment, and questionnaire. The results revealed that the working group was able to study the problem of disaster, and assess the impact of the disaster, and create a community master plan and disaster management plan under the participation of the people in the community and related agencies. The results have been implemented into the disaster management plan which consists of “Disaster Management Guidelines” amount 3 ways and 5 sub-projects including 37 sub-activities. Research findings have been utilized that uses a framework and direction for policy making of governing local organizations. This research had established the community disaster management volunteers and 70 community researchers as a spatial mechanism to drive the results into actual practice.

Keywords : Disaster Management / Community Master Plan / Coastal Communities / Bandon Bay / Surat Thani

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติระบุว่า “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” (Climate Change) เป็นผลกระทบที่เกิดจากความต้องการสิ่งจำเป็นขึ้นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันมีสูงมากขึ้น ประกอบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า และการลงทุน จึงทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างรวดเร็วและฟุ่มเฟือย ซึ่งได้สร้างปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมไปทั่วโลก เช่น เกิดการกระตุ้นอุณหภูมิพื้นผิวของโลกและน้ำทะเลในมหาสมุทรให้สูงขึ้น ทำให้น้ำแข็งบริเวณขั้วโลกเหนือและใต้เกิดการละลายตัวออกมา ส่งผลให้ระดับน้ำทะเลและปริมาณน้ำฝนเพิ่มสูงขึ้น โดยผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อฤดูกาลโดยตรง และเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิด “ภัยพิบัติ” (Disaster) เช่น ภัยพิบัติหรือลมพายุ

คลื่นซัดฝั่ง และอุทกภัยหรือน้ำท่วม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งมีแนวโน้มของความถี่และความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น (Department of Marine and Coastal Resources, 2008)

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและเกินความคาดหมาย โดยสถิติภัยพิบัติย้อนหลังของประเทศไทย พบว่าช่วง พ.ศ. 2532-2555 เกิดอุทกภัยมากกว่า 40,000 ครั้ง วาตภัย 36,024 ครั้ง ดินโคลนถล่ม 35 ครั้ง และสึนามิ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ระหว่าง พ.ศ. 2551-2560 พบว่าภัยพิบัติที่เป็นภัยคุกคามร้ายแรงที่สร้างความเสียหายต่อชุมชนชายฝั่งของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าได้รับความผลกระทบจากอุทกภัย และวาตภัยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม-กายภาพ สังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจ และทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาลมพายุ เป็นต้น ซึ่งสร้างความเสียหายต่อระบบโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งเครื่องมือประกอบอาชีพ สุขภาพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จากการศึกษาพบว่าชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอนที่ยังคงได้รับผลกระทบจากการปัญหาดังกล่าวเป็นประจำ โดยเฉพาะปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ที่มีระดับการกัดเซาะรุนแรง (Severe Erosion) มีพื้นที่ที่มีการกัดเซาะยาวประมาณ 8 กิโลเมตร และระดับการกัดเซาะปานกลาง (Moderate Erosion) มีอัตราการกัดเซาะตั้งแต่ 1-5 เมตรต่อปี จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนบ้านปากน้ำท่ากระเจา หมู่ที่ 7 ตำบลท่าชนะ อำเภوتاชนะ (2) ชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง หมู่ที่ 4 ตำบลวัง อำเภوتاชนะ (3) ชุมชนบ้านหาดสมิธร หมู่ที่ 3 ตำบลวัง อำเภوتاชนะ (4) ชุมชนบ้านพอด หมู่ที่ 1 ตำบลชลสงคราม อำเภอดอนสัก (5) ชุมชนบ้านปากดอนสัก หมู่ที่ 7 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก และ (6) ชุมชนบ้านนางกำ หมู่ที่ 10 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก (Narawaew & Kamolvej, 2019, p.64; Charoensit, 2007, pp.1-7)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว “การจัดการภัยพิบัติ” (Disaster Management) จึงเป็นแนวทางที่ควรนำมาใช้ในเตรียมความพร้อมและการรับมือกับภาวะภัยพิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561-2564 ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านที่ 5 ในเรื่องการสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มั่นคง และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดังนั้นจึงเป็นที่มาของโครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ภายใต้กรอบในการศึกษาที่ได้บูรณาการแนวคิด “การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน” (Community Based Disaster Management: CBDM) “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Action Research: PAR) “การประเมินผลกระทบทางสุขภาพโดยชุมชน” (Community Health Impact Assessment: CHIA) และ “การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน” (Community Action Planning: CAP) เพื่อวิเคราะห์และประเมินสิ่งแวดล้อม-กายภาพ สังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจ และนำมาจัดทำ “ผังแม่บทชุมชน” โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนในชุมชนชายฝั่งข้างต้นทั้ง 6 ชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และภาควิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับการปฏิบัติจริง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจาก 6 ชุมชน ได้แก่ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย บ้านปากน้ำท่าม่วง บ้านหาดสมิธรณ์ บ้านพอด บ้านปากดอนสัก และบ้านนางกำ กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน ตามสำมะโนประชากรในปัจจุบันของชุมชนชายฝั่งจาก 6 ชุมชน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการแบบโควตา ชุมชนละ 50 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 300 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ แผนที่ชุมชน เส้นแบ่งเวลา ปฏิทินชุมชน แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และแบบสอบถาม โดยคณะทำงานได้นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น ได้แก่ แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และแบบสอบถาม ไปขอรับคำแนะนำปรึกษาจากคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อรับการตรวจและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยดังกล่าวให้ได้ความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหาและความเชื่อถือได้ และการทดสอบก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้างนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากแหล่งข้อมูลจาก 2 รูปแบบ ได้แก่ “ข้อมูลปฐมภูมิ” ที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่มและเดินสำรวจชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เพื่อสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ และจดบันทึก พร้อมกับการใช้เครื่องมือวิจัยค้างนี้ เพื่อการจัดเก็บข้อมูลให้ได้ตามวัตถุประสงค์ และ “ข้อมูลทุติยภูมิ” ที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ด้วยวิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ รายงานวิจัย รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และเป็นข้อมูลที่ใช้ในการเชื่อมโยงและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Lincharearn, 2012) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลด้วยตารางประกอบการบรรยาย พร้อมทั้งการสรุปผลการดำเนินการวิจัย ส่วนข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบลิเคิร์ตที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และคะแนนคำตอบของแบบสอบถาม (Srisa-ard, 2013) ได้แก่

- ระดับความคิดเห็นมากที่สุด 5 คะแนน
- ระดับความคิดเห็นมาก 4 คะแนน
- ระดับความคิดเห็นปานกลาง 3 คะแนน
- ระดับความคิดเห็นน้อย 2 คะแนน
- ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด 1 คะแนน

จากนั้น หาค่าเฉลี่ยของคำตอบด้วยการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ได้แก่

- ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศาภาพปัญหาภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม

คณะทำงานได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ด้วยการสนทนากลุ่มเพื่อเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน พร้อมทั้งเดินสำรวจภาคสนามโดยใช้การจดบันทึก การรวบรวมภาพถ่ายเก่า และการถ่ายภาพสภาพทั่วไปในปัจจุบัน และการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นในมิติด้านสิ่งแวดล้อม-กายภาพ สังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจ และปัญหาภัยพิบัติจนข้อมูลลุ่มตัว ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1.1 บ้านปากน้ำท่ากระเจา พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดกับคลองท่ากระเจาและทะเลอ่าวบ้านดอน ซึ่งจากอดีตถึงปัจจุบันได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติเป็นจำนวนหลายครั้ง โดยเฉพาะวาตภัยหรือลมพายุที่ทำให้เกิดลมและคลื่นซัดฝั่งที่รุนแรง เกิดการกัดเซาะชายฝั่งด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของชุมชนและสร้างความเสียหายให้กับอาคารบ้านเรือน เรือประมง โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น พ.ศ. 2532 เกิดพายุไต้ฝุ่นเกย์ พ.ศ. 2538 เกิดพายุไต้ฝุ่นลินดา พ.ศ. 2554 เกิดอุทกภัยน้ำท่วมใหญ่บ้านเรือนได้รับความเสียหายหลายหลังคาเรือน และ พ.ศ. 2562 เกิดพายุโซนร้อนปาบึกแต่ด้วยมีการสร้างเขื่อนกันคลื่นขึ้นมาแล้ว ชุมชนจึงได้รับความเสียหายไม่มาก เป็นต้น

1.2 บ้านปากน้ำท่าม่วง พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดกับคลองท่าชนะและทะเลอ่าวบ้านดอน ซึ่งเกิดเหตุการณ์อุทกภัยและวาตภัยขึ้นมาหลายครั้ง เช่น พ.ศ. 2532 เกิดพายุไต้ฝุ่นเกย์ ส่งผลให้เกิดน้ำทะเลหนุนสูงขึ้นมาท่วมบ้านเรือนทั่วทั้งชุมชน และ พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมานี้ได้เกิดพายุโซนร้อนปาบึก ทำให้เกิดคลื่นซัดฝั่งขนาดใหญ่ และลมพายุรุนแรง สร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนริมชาย

ฝั่งทะเล สวนมะพร้าว สวนผลไม้ สวนปาล์มน้ำมัน โครงสร้างพื้นฐาน ถนน เรือประมงพื้นบ้าน และชายหาดทั่วทั้งชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ ปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างรุนแรง ยังส่งผลกระทบต่ออาชีพการเลี้ยงหอยแมลงภู่เป็นอย่างมาก ที่ทำให้หอยแมลงภู่หลุดออกจากหลักคอนกรีต

1.3 บ้านหาดสมบูรณ์ พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดกับคลองท่าชนะและทะเลอ่าวบ้านดอน ซึ่งเกิดน้ำท่วมถึงได้เมื่อมีปริมาณน้ำทะเลมากกว่าปกติจากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยน้ำจะล้นตลิ่งออกมาครอบคลุมพื้นที่ราบส่วนใหญ่ และมักมีการท่วมเกิดขึ้นซ้ำเป็นประจำตามฤดูกาลของทุกปี นอกจากนี้ ยังพบว่าสภาพปัญหาน้ำกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างรุนแรง โดยสาเหตุสำคัญมาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ คือ ลมมรสุมที่รุนแรง ที่สร้างความเสียหายให้กับอาคารบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน ถนน เรือประมงพื้นบ้าน และชายหาดของชุมชนเป็นอย่างมาก รวมทั้งขยะที่ลอยเข้ามาจากทะเล

1.4 บ้านพอด พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดทะเลอ่าวบ้านดอน จากอดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นจำนวนหลายครั้ง โดยเฉพาะวาตภัยหรือลมพายุที่ทำให้เกิดลมและคลื่นซัดฝั่งที่รุนแรง การกัดเซาะชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางยาวตลอดแนวชายฝั่ง รวมทั้งอุทกภัยหรือน้ำท่วมจากน้ำทะเลหนุนและฝนตกหนัก พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2554 ที่ไหลหลากเข้าสู่ชุมชนและสร้างความเสียหายให้กับอาคารบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก

1.5 บ้านปากดอนสัก พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึงติดกับคลองดอนสักและทะเลอ่าวบ้านดอน โดยชุมชนได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติเป็นจำนวนหลายครั้ง โดยเฉพาะวาตภัยหรือลมพายุที่ทำให้เกิดลมและคลื่นซัดฝั่งที่รุนแรงในช่วงฤดูมรสุมของทุกปี ทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่งด้านทิศเหนือของชุมชนและสร้างความเสียหายให้เขื่อนไม้ไผ่และเขื่อนคอนกรีตที่ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสร้างขึ้นมา จำนวนหลายครั้งและเป็นเวลาหลายปี ปัญหาจากอุทกภัยหรือน้ำท่วมที่มาจากน้ำทะเลหนุนสูง และน้ำฝนจากพายุฝนฟ้าคะนองไหลหลากเข้าสู่ชุมชน ได้สร้างความเสียหายให้กับอาคารบ้านเรือน เรือประมง โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ในช่วงฤดูมรสุมของทุกปียังพบว่ามีการชะมูลฝอยและเศษถุงพลาสติก ลอยมาจากทะเลเข้ามาสะสมหรือตกค้างอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก

1.6 บ้านนางกำ พบว่ามีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาติดกับลำห้วยขนาดเล็กไหลลงสู่ทะเลอ่าวบ้านดอน โดยชุมชนตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขาช้างและเทือกเขาตึกที่ทอดยาวจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ จึงมีลักษณะเป็นพื้นที่รับน้ำจากเทือกเขาสูง เกิดเป็นอุทกภัยที่ไหลลงมายังพื้นที่ราบบริเวณทิศใต้ของชุมชนก่อนไหลลงสู่ทะเลทางด้านทิศเหนือ ซึ่งในบางปีอาจได้รับผลกระทบจากน้ำป่าไหลหลากและน้ำทะเลหนุนสูงจนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในชุมชนได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าเกิดสถานการณ์วาตภัย ส่งผลให้เกิดคลื่นลมแรง คลื่นสูงกว่าปกติและน้ำทะเลหนุนสูงเข้าสู่ฝั่งชุมชนอยู่บ่อยครั้ง สร้างความเสียหายให้กับอาคารบ้านเรือน เรือประมง โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

2. ผลการประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม

คณะทำงานได้สำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลตามรูปแบบของเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนที่ชุมชน เส้นแบ่งเวลา ปฏิทินชุมชน แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และแบบสอบถาม ภายใต้บริบทของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

2.1 แผนที่ชุมชน พบว่าผลการดำเนินการออกแบบและการสร้างแผนที่ของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นเครื่องมือวิจัยขั้นแรกที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจถึงบริบททางด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม แบบองค์รวมของชุมชนมาสร้างเป็นแผนที่ชุมชน ซึ่งเป็นแผนที่ที่สร้างขึ้นแบบง่ายอาศัยเพียงการสำรวจด้วยการเดินพูดคุยสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำมาจัดบันทึกหรือวาดลงบนกระดาษที่แสดงตำแหน่งและข้อมูลสิ่งปลูกสร้าง อาคาร และสถานที่ หรือสิ่งสำคัญของแต่ละชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น ชายหาด คลอง ถนน ท่าเทียบเรือเนกประสงค์ ศาลเจ้า วัด มัสยิด โรงเรียน หรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น

2.2 เส้นแบ่งเวลา พบว่าผลการดำเนินการออกแบบและการสร้างเส้นแบ่งเวลาของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นเครื่องมือวิจัยที่ช่วยสร้างความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรมแบบองค์รวมของชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของคณะทำงานที่ได้เข้ามาร่วมจัดทำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ด้วยการนั่งสนทนากลุ่มที่เป็นการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน และระบุช่วงเวลาของปรากฏการณ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรมของชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของแต่ละชุมชน ประวัติของคนหรือกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาในชุมชน และประวัติของเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นหรือที่มีผลกระทบกับชุมชน เป็นต้น และคณะทำงานร่วมกันสรุปความสัมพันธ์และความถูกต้องของข้อมูล พร้อมบันทึกข้อมูลลงในเส้นแบ่งเวลาตามการแบ่งช่วงเวลาหรือลำดับเหตุการณ์สำคัญ

2.3 ปฏิทินชุมชน พบว่าผลการดำเนินการออกแบบและการสร้างปฏิทินชุมชนของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นเครื่องมือวิจัยที่ช่วยสร้างความเข้าใจถึงบริบททางด้านสังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจของแต่ละชุมชนแบบองค์รวม ผ่านการมีส่วนร่วมของคณะทำงานที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดทำเป็นตารางแสดงข้อมูลกิจกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีหรือตามฤดูกาลของแต่ละชุมชน ด้วยวิธีการนั่งสนทนากลุ่มเพื่อเล่าประวัติด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในรอบปีหรือตามฤดูกาล เพื่อช่วยกันสรุปความสัมพันธ์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำมาจัดบันทึก เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลวันตรุษอีดีลล์อูฮา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลากพระ (ชักพระ) ช่วงเวลาการทำเกษตรหรือประมง และช่วงฤดูกาลและช่วงเวลาการเกิดลมมรสุม หรือเหตุการณ์ภัยพิบัติ (วาตภัย หรืออุทกภัย) เป็นต้น นอกจากนี้ คณะทำงานนำผลการศึกษานี้ไปใช้วางแผนการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ในช่วงเวลาที่เหลื่อมร่วมกับชุมชนอีกด้วย

2.4 แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ พบว่าผลจากการสำรวจและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านผลกระทบทางสุขภาพของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้ประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่ได้รับการพัฒนาประเด็นหรือ

หัวข้อคำถามมาจากข้อมูลของเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ชิ้น ก่อนหน้านี้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดสุขภาพแห่งชาติทั้ง 12 หมวด ในช่วงต้น พร้อมทั้งขอรับการตรวจและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยจากคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหาและความเชื่อถือได้ และทำการทดสอบก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยใช้คำถามนำไปสู่การสนทนาวางอย่างมีเป้าหมาย ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลายและเป็นส่วนตัว ประกอบด้วยส่วนที่ 1 การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะ รายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ พบว่ามีผลการประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนในแต่ละชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสรุปผลการประเมินฯ ดังนี้

หมวดที่ 1 มีการป้องกันโรคและดูแลสุขภาพคนในชุมชนให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระเจา ร้อยละ 80 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 73 บ้านหาดสมบุญ 85 บ้านพอด ร้อยละ 82 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 80 และบ้านนางกำ ร้อยละ 80 โดยบ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 2 มีการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของคนในชุมชน พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระเจา ร้อยละ 76 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 72 บ้านหาดสมบุญ 80 บ้านพอด ร้อยละ 78 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 76 และบ้านนางกำ ร้อยละ 80 โดยบ้านหาดสมบุญและบ้านนางกำมีผลการประเมินมากที่สุดร่วมกัน

หมวดที่ 3 มีการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของคนในชุมชน พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระเจา ร้อยละ 77 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 72 บ้านหาดสมบุญ 80 บ้านพอด ร้อยละ 80 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 78 และบ้านนางกำ ร้อยละ 82 โดยบ้านนางกำมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 4 มีการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือหลักศาสนา พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระเจา ร้อยละ 87 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 87 บ้านหาดสมบุญ 88 บ้านพอด ร้อยละ 88 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 81 และบ้านนางกำ ร้อยละ 80 โดยบ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 5 มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะในการดำเนินชีวิต พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระเจา ร้อยละ 84 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 85 บ้านหาดสมบุญ 86 บ้านพอด ร้อยละ 84 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 79 และบ้านนางกำ ร้อยละ 81 โดยบ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 6 มีการส่งเสริมให้มีปัจจัยดำรงชีวิตที่เพียงพอและมีความมั่นคง พบว่าผล
การประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 81 บ้านปาก
น้ำท่าม่วง ร้อยละ 84 บ้านหาดสมบุญ 88 บ้านพุด ร้อยละ 82 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 79 และบ้านนางกำ
ร้อยละ 82 โดยบ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 7 มีการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวของคนในชุมชน พบว่าผล
การประเมินของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 85 บ้านปาก
น้ำท่าม่วง ร้อยละ 87 บ้านหาดสมบุญ 87 บ้านพุด ร้อยละ 81 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 78 และบ้านนางกำ
ร้อยละ 85 โดยบ้านปากน้ำท่าม่วงและบ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 8 มีความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบประเมิน
ส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 82 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 84 บ้านหาดสมบุญ
87 บ้านพุด ร้อยละ 82 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 79 และบ้านนางกำ ร้อยละ 82 โดยบ้านปากน้ำท่าม่วงและ
บ้านหาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 9 มีความสงบสุขและปลอดภัยของคนในชุมชน พบว่าผลการประเมินของ
ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 77 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ
77 บ้านหาดสมบุญ 79 บ้านพุด ร้อยละ 77 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 78 และบ้านนางกำ ร้อยละ 79 โดย
บ้านหาดสมบุญและบ้านนางกำมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 10 มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบ
ประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 77 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 76
บ้านหาดสมบุญ 79 บ้านพุด ร้อยละ 76 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 77 และบ้านนางกำ ร้อยละ 80 โดยบ้าน
นางกำมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 11 มีการส่งเสริมสื่อที่เหมาะสม พบว่าผลการประเมินของผู้ตอบแบบ
ประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 76 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ 79
บ้านหาดสมบุญ 80 บ้านพุด ร้อยละ 79 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 79 และบ้านนางกำ ร้อยละ 79 โดยบ้าน
หาดสมบุญมีผลการประเมินมากที่สุด

หมวดที่ 12 มีบทบาทในการจัดบริการสุขภาพในชุมชน พบว่าผลการประเมินของ
ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน คือ บ้านปากน้ำท่ากระจ่าย ร้อยละ 78 บ้านปากน้ำท่าม่วง ร้อยละ
75 บ้านหาดสมบุญ 78 บ้านพุด ร้อยละ 78 บ้านปากดอนสัก ร้อยละ 77 และบ้านนางกำ ร้อยละ 80 โดย
บ้านนางกำมีผลการประเมินมากที่สุด

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะ พบว่าผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันใน
เรื่องการเร่งพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ในการสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจที่สามารถนำไป
ประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ และความต้องการจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติใน

การบรรเทาและการป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตนเองได้ เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดี และสร้างความสงบสุข และความปลอดภัยของคนในชุมชน

สรุปได้ว่า ผลการประเมินผลกระทบทางสุขภาพของผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่ของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน พบว่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับที่ 1 คือ หมวดที่ 4 มีการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือหลักศาสนา ร้อยละ 85 โดยมีค่าเฉลี่ยลำดับที่ 2 คือ หมวดที่ 7 มีการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวของคนในชุมชน ร้อยละ 84 และค่าเฉลี่ยลำดับที่ 3 คือ หมวดที่ 5 มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะในการดำเนินชีวิต หมวดที่ 6 มีการส่งเสริมให้มีปัจจัยดำรงชีวิตที่เพียงพอและมีความมั่นคง และหมวดที่ 8 มีความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ร้อยละ 84 ส่วนค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หมวดที่ 2 มีการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีของคนในชุมชน ร้อยละ 77

นอกจากนี้ การประเมินผลกระทบทางสุขภาพยังแสดงให้เห็นถึงความตระหนัก และความวิตกกังวลจากผลกระทบของภัยพิบัติ ที่ส่งผลต่อความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนทั้ง 6 ชุมชน รวมทั้งความต้องการจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติเพื่อการบรรเทาและการป้องกันภัยพิบัติของชุมชนต่อไป

2.5 แบบสอบถาม พบว่าผลการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นการนำผลการศึกษาในข้างต้น มาบูรณาการกับผลจากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และนำมาออกแบบคำถามให้มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งขอรับการตรวจและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยจากคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหาและความเชื่อถือได้ และทำการทดสอบก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่ง และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน มีค่าเฉลี่ยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.00 มีอายุส่วนใหญ่ระหว่าง 31-35 ขึ้นไป ร้อยละ 31.33 มีสถานะภาพส่วนใหญ่เป็นสมรส ร้อยละ 60.67 มีการนับถือส่วนใหญ่เป็นศาสนาพุทธ ร้อยละ 96.67 มีการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 52.00 มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นชาวประมง ร้อยละ 68.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ในช่วง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 62.33

ส่วนที่ 2 แผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่ง จากตารางที่ 2 สามารถแบ่งแผนการจัดการภัยพิบัติของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) “ก่อนเกิดภัยพิบัติ” ประกอบด้วย 3 โครงการ และ 26 แนวทาง (2) “ขณะเกิดภัยพิบัติ” ประกอบด้วย 1 โครงการ และ 3 แนวทาง และ (3) “หลังเกิดภัยพิบัติ” ประกอบด้วย 1 โครงการ และ 8 แนวทาง โดยมีค่าเฉลี่ยของแต่ละด้าน ดังนี้

หมวดที่ 1 ก่อนเกิดภัยพิบัติ จาก “โครงการด้านบุคคลและกลุ่ม” พบว่าผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจแนวทางเรื่อง “การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.43 และค่าระดับความพึงพอใจระดับ “มาก” จาก “โครงการด้านกระบวนการและกลไก” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจแนวทางเรื่อง “การกำหนดกลไกการกำกับดูแลและบริหารจัดการสถานการณ์” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.15 และค่าระดับความพึงพอใจระดับ “มาก” จาก “โครงการด้านนโยบาย แผนการ โครงการ และกิจกรรม” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจแนวทางเรื่อง “การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชน” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.53 และค่าระดับความพึงพอใจระดับ “มากที่สุด”

หมวดที่ 2 ขณะเกิดภัยพิบัติ จาก “โครงการด้านการรับมือภัยพิบัติ” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจแนวทางเรื่อง “การอพยพประชาชนและทรัพย์สินสู่จุดรวมพลอย่างปลอดภัย” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.44 และค่าระดับความพึงพอใจระดับ “มาก”

หมวดที่ 3 หลังเกิดภัยพิบัติ จาก “โครงการด้านการช่วยเหลือและฟื้นฟู” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจแนวทางเรื่อง “การระดมเงินทุนสำหรับการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ย 4.49 และค่าระดับความพึงพอใจระดับ “มากที่สุด”

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันในเรื่องการให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์ที่ต้องรวดเร็วและปลอดภัย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินทุนสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติ

กล่าวโดยสรุป พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องด้านฟื้นฟูพื้นที่ชายฝั่งของชุมชน และพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชน และการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติโดยชุมชน

3. ผลจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม

3.1 ผังแม่บทชุมชน

พบว่าคณะทำงานดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำผังแม่บทชุมชนและแนวทางการจัดการภัยพิบัติ โดยนำผลการศึกษาที่ได้รับมาจากกิจกรรมก่อนหน้านี้ ประกอบด้วยแผนที่ชุมชน เส้นแบ่งเวลา ปฏิทินชุมชน แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ และแบบสอบถาม มาใช้ในการวิเคราะห์ความสำคัญของปัญหาจากภัยพิบัติ และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำ “ร่างผังแม่บทชุมชน” และ “แนวทางการจัดการภัยพิบัติ” พร้อมทั้งนำเสนอในที่ประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และสังเคราะห์ผลเพื่อพัฒนาเป็น “ผังแม่บทชุมชน” และ “แนวทางการจัดการภัยพิบัติ” ฉบับสมบูรณ์ ของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ชุมชนบ้านปากน้ำท่ากระเจา จากภาพที่ 1 (ซ้าย) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ด้วยการกำหนดให้มีศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 14) นอกจากนี้ ยังกำหนดเส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน (หมายเลข 16)

ระบบตรวจสอบ ติดตาม และแจ้งเตือนภัยพิบัติ (หมายเลข 17) และจัดทำไม้ไผ่ชะลอคลื่น (หมายเลข 18) อีกด้วย

ชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง จากภาพที่ 1 (ขวา) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ด้วยการกำหนดให้มีศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 9) รวมทั้ง การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่งทะเล พื้นที่สีเขียว พื้นที่สาธารณะ และแหล่งน้ำ (หมายเลข 2, 3, 4) นอกจากนี้ ยังกำหนดเส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน (หมายเลข 10) ระบบตรวจสอบ ติดตาม และแจ้งเตือนภัยพิบัติ (หมายเลข 11)

ชุมชนบ้านหาดสมิบุรณ์ จากภาพที่ 2 (ซ้าย) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ด้วยการกำหนดให้มีศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 14) รวมทั้ง การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ชายฝั่งทะเล พื้นที่สีเขียว พื้นที่สาธารณะ และแหล่งน้ำ (หมายเลข 7, 8, 9) โดยกำหนดให้มีเขื่อนกันคลื่น เส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน และระบบตรวจสอบติดตาม แจ้งเตือนภัยพิบัติ (หมายเลข 5, 15, 16) อีกด้วย

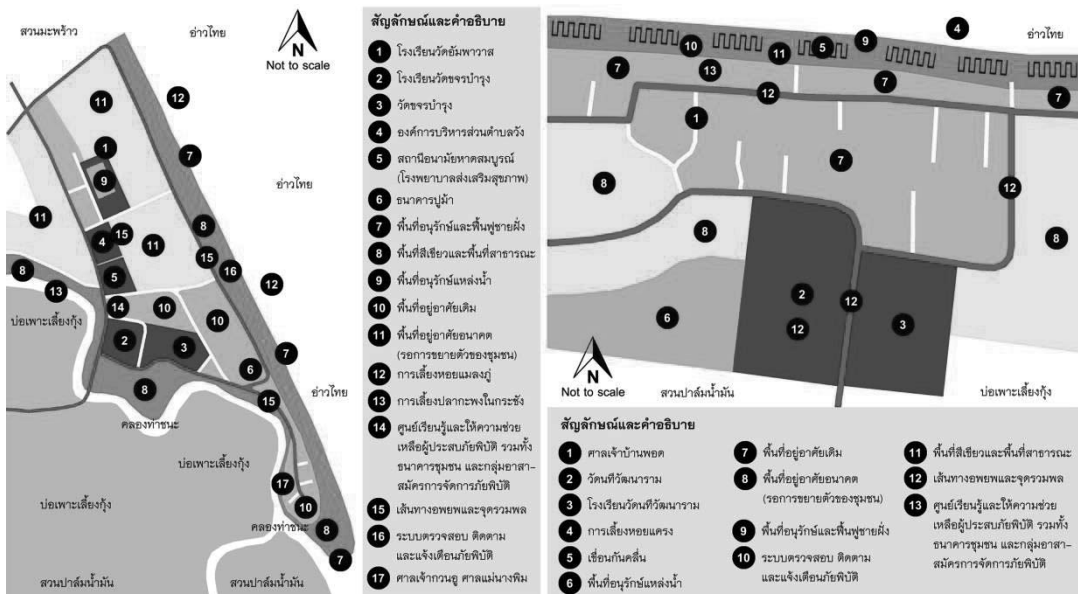
ชุมชนบ้านพอด จากภาพที่ 2 (ขวา) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ด้วยการกำหนดให้มีศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 13) รวมทั้งการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำ ชายฝั่งทะเล พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สาธารณะ (หมายเลข 6, 9, 11) ทั้งนี้ ยังกำหนดให้มีระบบตรวจสอบ ติดตาม และแจ้งเตือนภัยพิบัติ (หมายเลข 10) เส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน (หมายเลข 12)

ชุมชนบ้านปากดอนสัก จากภาพที่ 3 (ซ้าย) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 14) รวมทั้งการจัดทำเขื่อนกันคลื่น และไม้ไผ่ชะลอคลื่น (หมายเลข 1, 11)

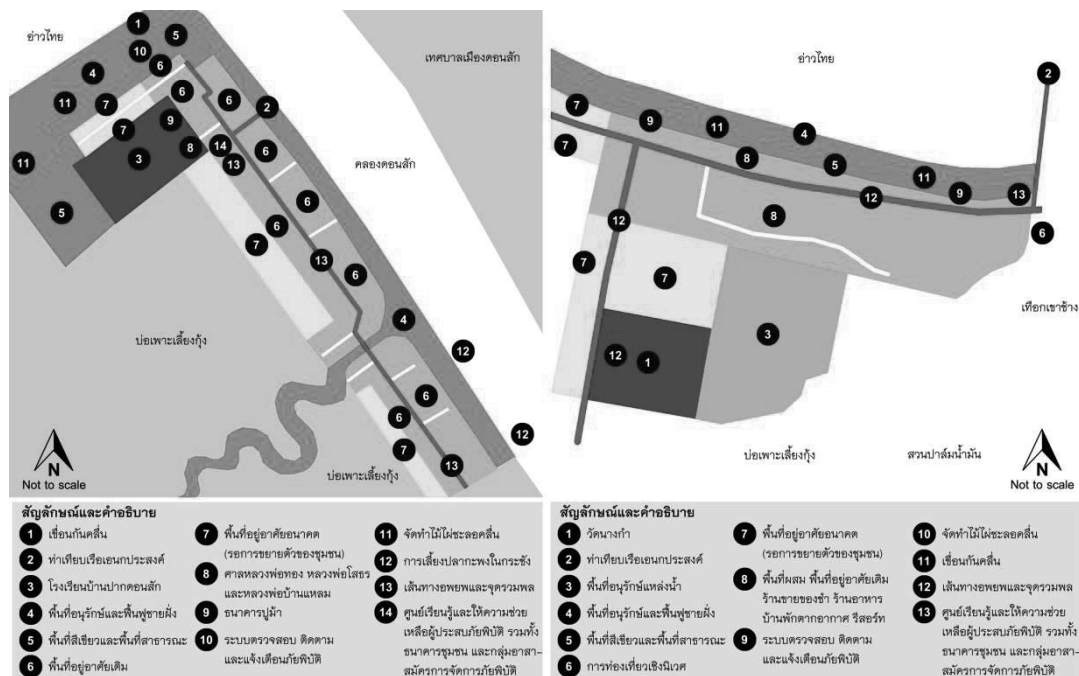
ชุมชนบ้านนางกำ จากภาพที่ 3 (ขวา) พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ด้วยการกำหนดให้มีศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (หมายเลข 13) รวมทั้งการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำ ชายฝั่งทะเล พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สาธารณะ (หมายเลข 3, 4, 5) นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีระบบตรวจสอบ ติดตาม และแจ้งเตือนภัยพิบัติ และเส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน (หมายเลข 9, 12) โดยเฉพาะการจัดทำแนวไม้ไผ่ชะลอคลื่น และเขื่อนกันคลื่น (หมายเลข 10, 11)

ภาพที่ 1 ผังแม่บทชุมชนบ้านปากน้ำท่ากระจ่าย (ซ้าย) ผังแม่บทชุมชนบ้านปากน้ำท่าม่วง (ขวา)

ภาพที่ 2 ผังแม่บทชุมชนบ้านหาดสมิหลา (ซ้าย) ผังแม่บทชุมชนบ้านพอด (ขวา)

ภาพที่ 3 ผังแม่บทชุมชนบ้านปากดอนสัก (ซ้าย) ผังแม่บทชุมชนบ้านนางกำ (ขวา)

3.2 แนวทางการจัดการภัยพิบัติ

จากการรับฟังความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน คณะทำงานได้นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข และสังเคราะห์ร่วมกัน พบว่าสามารถสรุปแนวทางการจัดการภัยพิบัติ ที่มีความสอดคล้องร่วมกันในเชิงสภาพปัญหาภัยพิบัติและความต้องการแก้ไข การอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของทุกชุมชน ทั้งนี้ คณะทำงานได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการภัยพิบัติ และนิยามความหมายของสัญลักษณ์ ตามสัญลักษณ์ในตารางที่ 1 ที่หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบ และระยะเวลาในการดำเนินการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แนวทางการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน

โครงการพัฒนา/กิจกรรมการพัฒนา	A	AA	AAA
หมวดที่ 1 : ก่อนเกิดภัยพิบัติ			
1. โครงการด้านบุคคลและกลุ่ม			
1) การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	●	●	
2) การฝึกอบรมความพร้อมและความตระหนักรู้ของประชาชน		●	●
3) การฝึกอบรมการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติ		●	●
4) การฝึกอบรมวิธีทำแผนและซักซ้อมการรับมือภัยพิบัติ		●	●
5) การฝึกอบรมการช่วยเหลือและการฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติ		●	●

ตารางที่ 1 (ต่อ)

โครงการพัฒนา/กิจกรรมการพัฒนา	A	AA	AAA
2. โครงการด้านกระบวนการและกลไก			
1) การกำหนดกลไกการกำกับดูแลและบริหารจัดการสถานการณ์	●	●	
2) การเข้าร่วมกลุ่มภาคีเครือข่ายด้านภัยพิบัติ (ที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้น)		●	●
3) การพัฒนาความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้องไปสู่การปฏิบัติจริง		●	●
3. โครงการด้านนโยบาย แผนการ โครงการ และกิจกรรม			
1) การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่อนุรักษ์และฟื้นฟูชายฝั่งของชุมชน		●	●
2) การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำของชุมชน		●	●
3) การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่สีเขียวของชุมชนหรือป่าของชุมชน		●	●
4) การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของชุมชน		●	●
5) การวางแผนและแผนแม่บทพื้นที่อยู่อาศัยเดิมและอนาคตของชุมชน		●	●
6) การจัดทำแผนการและกิจกรรมการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน	●	●	●
7) การพัฒนาและติดตั้งระบบตรวจสอบ ติดตาม และแจ้งเตือนภัยพิบัติ		●	●
8) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติชุมชน		●	●
9) การจัดตั้งธนาคารหรือกองทุนชุมชนเพื่อผู้ประสบภัยพิบัติและอื่นๆ		●	●
10) การจัดทำเส้นทางอพยพและจุดรวมพลของชุมชน	●	●	
11) การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ		●	
12) การปักไม้ไผ่ชะลอคลื่นเพื่อป้องกันและแก้ไขการกัดเซาะชายฝั่ง		●	●
13) การปลูกป่าชายเลน	●	●	●
14) การกำหนดระยะร่นถอยของสิ่งก่อสร้างจากบริเวณชายหาด		●	●
15) การสร้างระบบทางระบายน้ำใหม่		●	●
16) การขุดลอกคูคลอง หรือล่องน้ำภายในชุมชน	●	●	●
17) การสร้างระบบธนาคารน้ำใต้ดินทั่วทั้งชุมชน		●	●
18) การพัฒนาพื้นที่แหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ของชุมชนเพื่อรองรับน้ำฝน		●	●
หมวดที่ 2 : ขณะเกิดภัยพิบัติ			
4. โครงการด้านการรับมือภัยพิบัติ			
1) การอพยพประชาชนและทรัพย์สินสู่จุดรวมพลอย่างปลอดภัย	●	●	
2) การให้ความช่วยเหลือด้านการแพทย์อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ปลอดภัย		●	●
3) การซ่อมบำรุงโครงการสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกฯ		●	●

ตารางที่ 1 (ต่อ)

โครงการพัฒนา/กิจกรรมการพัฒนา	A	AA	AAA
หมวดที่ 3 : หลังเกิดภัยพิบัติ			
5. โครงการด้านการช่วยเหลือและฟื้นฟู			
1) การขนย้ายและกำจัดเศษซากที่เกิดจากภัยพิบัติอย่างถูกวิธี	●	●	●
2) การซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่	●	●	●
3) การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน	●	●	●
4) การฟื้นฟูสภาพจิตใจของประชาชนในชุมชน	●	●	●
5) การระดมเงินทุนสำหรับการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ		●	●
6) การกำหนดหรือจำแนกวิธีการช่วยเหลือและฟื้นฟูด้านการเงิน		●	●
7) การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติด้านอาชีพและการตลาด		●	●
8) การควบคุม ติดตาม และประเมินผลการช่วยเหลือและฟื้นฟู	●	●	●
หมายเหตุ : - A คือ ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ หมายถึง ชุมชนสามารถบริหารจัดการและรับมือได้ด้วยตนเอง มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี - AA คือ ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นร่วมดำเนินการ หมายถึง ชุมชนยังสามารถบริหารจัดการและรับมือได้ แต่ต้องให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาร่วมสนับสนุนทั้งงบประมาณและปัจจัยด้านอื่น ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีระยะเวลาระหว่าง 1-5 ปี - AAA คือ ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการ หมายถึง ชุมชนมีความยากลำบากหรือไม่สามารถบริหารจัดการและรับมือได้ จำเป็นต้องให้หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมสนับสนุนทั้งงบประมาณและปัจจัยด้านอื่น ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีระยะเวลามากกว่า 5 ปี			

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาที่เกิดขึ้นได้สร้างให้เกิด “กลไกเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม” ที่เป็นการพัฒนาศักยภาพของคนหรือประชาชนในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ผ่านกระบวนการทำงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้ ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คณะทำงานได้ศึกษาสภาพปัญหาภัยพิบัติของชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นในมิติด้านสิ่งแวดล้อม-กายภาพ สังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะด้านปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบและความเสียหายต่อชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น วาตภัย อุทกภัย คลื่นลมแรง น้ำทะเลหนุนสูง และการกัดเซาะชายฝั่ง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษาสภาพปัญหาภัยพิบัติ และการประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติ ที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลสภาพปัญหาภัยพิบัติของรวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน ตามแนวทางการศึกษาเรื่อง “การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน” ของ Department of Marine and Coastal Resources (2008) โดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Narawaew & Kamolvej (2019)

ที่ระบุว่าจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน จะใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการด้านภัยพิบัติธรรมในระดับชุมชน เพื่อการช่วยเหลือรักษาชีวิต ให้การบรรเทาทุกข์ และเผชิญกับสถานการณ์ในภาวะวิกฤตเมื่อภัยได้เกิดขึ้น

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คณะทำงานได้นำข้อมูลที่ได้รวบรวมจากเครื่องมือวิจัย “แผนที่ชุมชน” ที่สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจถึงข้อมูลบริบททางด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อมแบบองค์รวมของชุมชนแบบง่ายจากการสำรวจด้วยตา การเดินพูดคุยสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เช่น สิ่งปลูกสร้าง อาคาร และสถานที่ หรือสิ่งที่สำคัญของแต่ละชุมชน เป็นต้น “เส้นแบ่งเวลา” ที่สร้างความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางด้านสังคม-วัฒนธรรมแบบองค์รวมของชุมชน ด้วยการนั่งสนทนากลุ่มที่เป็นการเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน และจัดทำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน “ปฏิทินชุมชน” ที่สร้างความเข้าใจถึงบริบททางด้านสังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจของแต่ละชุมชนแบบองค์รวม ด้วยวิธีการนั่งสนทนากลุ่มเพื่อเล่าประวัติด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในรอบปีหรือตามฤดูกาล และจัดทำเป็นตารางแสดงข้อมูลกิจกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ของแต่ละชุมชน มาประเมินผลกระทบจากภัยพิบัติ ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา จากเครื่องมือวิจัย “แบบประเมินผลกระทบทางสุขภาพ” ถูกนำมาใช้ประเมินประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดสุขภาพแห่งชาติทั้ง 12 หมวด ตามแนวคิด “การประเมินผลกระทบทางสุขภาพโดยชุมชน” ของ Kanchanachitra, Podhisita, Archavanitkul, Chamchan, Siriratmongkol, Tipsuk & Thapsuwan (2011) และ Department of Health (2013) และ Birley (2011) ที่นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เพื่อการประเมินสุขภาพของประชาชนในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน รวมทั้งแบบสอบถาม เพื่อนำผลที่ได้รับมาตรวจสอบ และสร้างเป็นแนวทางการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งต่อไป

ด้วยเหตุนี้ จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คณะทำงานได้จัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติตามกระบวนการและแนวคิด “การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน” ที่ประชาชนในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชนมีความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสีย ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนในชุมชน และยังเชื่อมโยงกับลักษณะของผู้นำชุมชนที่ต้องมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรมที่สำคัญตามแนวคิดของ Pandey & Okazaki (2005) ประกอบกับการกล่าวถึงการใช้องค์ความรู้ชุมชนเป็นตัวกำหนดทิศทางการบริหารจัดการและรับมือกับภัยพิบัติอย่างเหมาะสม ที่ตั้งเอามิติด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม สังคม-วัฒนธรรม และนโยบาย-เศรษฐกิจของชุมชนมาออกแบบร่วมกันตามแนวคิดของ Department of Public Works and Town & Country Planning (2009) ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะช่วยบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของชุมชนชายฝั่ง แล้วจึงช่วยทำให้ความสามารถในรับมือสูงขึ้น สามารถปรับสภาพให้ตอบรับกับภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดของ Konisranukul (2007) ซึ่งหัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือ การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อคน กลุ่มคน และองค์กรในชุมชน เชื่อว่าผลประโยชน์ของพวกเขาเองนั้น จะได้รับการสนองตอบที่ดีขึ้นจากการสร้างพันธมิตรกับหน่วยงานภาครัฐและภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กระบวนการวางแผนเชิงปฏิบัติการทั้ง 10 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Nophaket (2011) และ United Nations

Human Settlements Programme (2007) และ Alameda County Public Health Department (2004) ได้แก่ การสร้างความเข้าใจในบริบทของชุมชน การสังเกตลักษณะทางกายภาพสังคม และเศรษฐกิจ การสำรวจทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ การระบุปัญหาและความต้องการ การลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การจัดทำแผนดำเนินงาน การจัดทำผังแม่บทชุมชน การกำหนดแผนติดตามและประเมินผล และการดำเนินการติดตามและประเมินผล

การศึกษาครั้งนี้ยังใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามต้องการให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน รวมทั้งการเพิ่มบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และความสามัคคีของชาวบ้านในแต่ละชุมชนให้มากขึ้น ภายใต้ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ระดับ คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง ความร่วมมือ และการเสริมอำนาจแก่ประชาชนตามแนวคิดของ Marshall & Rossman (2006) และ Nophaket (2011)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เชิงนโยบาย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าชนะ องค์การบริหารส่วนตำบลวัง องค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม องค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก และเทศบาลเมืองดอนสัก สามารถนำเอาผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ที่ตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปใช้เป็นกรอบและทิศทางการกำหนดนโยบาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง
2. เชิงสาธารณะ ควรส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน และเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือที่สร้างกระแสความสนใจ และความตื่นตัวของประชาชนเป็นวงกว้างในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าว
3. เชิงวิชาการ ควรนำกรอบแนวคิดการวิจัยจากการบูรณาการแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน เป็นฐาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประเมินผลกระทบทางสุขภาพโดยชุมชน และการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน มาสร้างเป็นกลไกเชิงพื้นที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจาก ชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ในการจัดทำผังแม่บทชุมชนและแผนการจัดการภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่สร้างให้เกิดการรับรู้และการตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน
4. เชิงพาณิชย์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน สามารถนำผลการศึกษาในด้านโครงการพัฒนา/กิจกรรมการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในเชิงพาณิชย์ มาประยุกต์ใช้และต่อยอดจากผลของการดำเนินงานครั้งนี้ เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงานด้านการผลิต การแปรรูป การจำหน่าย และการตลาด ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับงานวิจัยในอนาคตนั้น ควรต่อยอดในส่วนของการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนและกลุ่มอาสาสมัครการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 ชุมชน ให้มีความต่อเนื่องและสามารถบริหารจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน ต่อไป

References

- Alameda County Public Health Department. (2004). **A Handbook for Participatory Community Assessments: Experiences from Alameda County**. Oakland, CA : Alameda County Public Health Department.
- Birley, M. (2011). **Health Impact Assessment: Principles and Practice**. London : Routledge.
- Charoensit, P. (2007). **Survey of Coastal Eroded Areas during Monsoon Season at the West Gulf of Thailand from Chumphon to Pattani between December 2006-January 2007**. Bangkok : Police Printing Bureau. [in Thai]
- Department of Health. (2013). **Guidelines for Health Impact Assessment in the Local Level the Meaning and Importance of Health Impact Assessment**. Nonthaburi : Printing House of the Agricultural Co-operative Federation of Thailand. [in Thai]
- Department of Marine and Coastal Resources. (2008). **Strategies for Managing, Preventing and Solving the Problem of Coastal Erosion**. Nonthaburi : Ploy Media. [in Thai]
- Department of Public Works and Town & Country Planning. (2009). **Manual for Specific Plan Preparation**. Bangkok : The office of National Buddhism Press. [in Thai]
- Kanchanachitra, C., Podhisita, C., Archavanitkul, K., Chamchan, C., Siriratmongkol, K., Tipsuk, P. & Thapsuwan, S. (2011). **Thai Health 2011: HIA - A Mechanism for Healthy Public Policy**. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. [in Thai]
- Konisranukul, W. (2007). The Substantive Urban Design Considerations: Priorities for Creating Successful Places. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies**, 5(2), 91-107. [in Thai]
- Lincharearn, A. (2012). Qualitative Data Analysis Techniques. **Journal of Educational Measurement Mahasarakham University**, 17(1), 17-29.
- Marshall, C., & Rossman, G. (2006). **Doing Participatory Action Research**. (4 Th Ed.). Thousand Oaks : Sage.

- Narawaew, H. & Kamolvej, T. (2019). Disaster Management Comparative Case Study: Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province, Hat Yai Municipality, Songkhla Province and Don Chimppli Sub-district, Chachoengsao Province. *Journal of Thai Ombudsman*, 24(2), 35-82. [in Thai]
- Nophaket, N. (2011). **Development for a Process of Community-active Planning : A Case of Prik Municipality's Landscape Master Plan**. Bangkok : Thai Health Promotion Foundation. [in Thai]
- Pandey, B. & Okazaki, K. (2005). Community Based Disaster Management : Empowering Communities to Cope with Disaster Risks. *Regional Development Dialogue*, 2, 52-57.
- Rattanamanee, P., Limjirakhajorn, K. & Chotikasathien, W. (2008). Integrated knowledge of shore protection projects. In *Proceedings of the 6th PSU Engineering Academic Conference, 8-9 May 2008*(pp. 38-44). Songkhla : Prince of Songkla University. [in Thai]
- Srisa-ard, B. (2013). **Introduction to Research**. (9 th ed.). Bangkok : Suweeriyasarn. [in Thai]
- Taylor, N. (2007). **Urban Planning Theory since 1945**. London : Sage.
- United Nations Human Settlements Programme. (2007). **People's Process in Post-disaster and Post-conflict Recovery and Reconstruction: Community Action Planning**. Fukuoka : Regional Office for Asia and the Pacific.